

# Fakta om statistiken

## Detta omfattar statistiken

Tabellerna innehåller uppgifter från olika källor. SCB:s befolkningsregister är den viktigaste källan, med totalräknade uppgifter om barn och familjer. I registret finns uppgifter om barnen som individer, om t.ex. flyttningar och dödsfall, men även uppgifter om familjeförhållanden och separationer mellan barnens föräldrar. För uppgifter om boende, föräldrars sysselsättning och föräldraledighet har uppgifter från olika urvalsundersökningar använts. Uppgifter om inkomsterna i barnens familjer har hämtats dels från SCB:s inkomst- och förmögenhetsregister och dels från urvalsundersökningen Hushållens ekonomi. Uppgifter om barnomsorg har hämtats från Skolverkets totalräknade statistik. I kapitel 1 är det familjerna som är redovisningsenheter. I kapitlen 2-11 är det barn och ungdomar som är redovisningsenheter. I kapitel 10, om

ekonomin i barnens familjer, redovisas barnen efter de totala inkomsterna i sina familjer.

Som barn räknar vi 0-17-åringar. Som ungdomar räknar vi 18-21-åringar. Redovisningen gäller riket som helhet. Vissa uppgifter för kommuner och län finns dock redovisade i kapitel 11.

De allra flesta av tabellerna har en uppdelning efter kön. Undantagen är tabellerna från undersökningarna HEK och AKU, i kapitlen 8 och 10.

De allra flesta av uppgifterna i denna rapport har inte publicerats tidigare. Detta gäller både uppgifter från register och uppgifter från urvalsundersökningar. När det gäller urvalsundersökningarna ULF, AKU och HEK redovisas här uppgifter utifrån barnen som tidigare redovisats utifrån de vuxna.

## Definitioner och förklaringar

### Källhänvisningar

Om inte annat anges tillhör registren SCB. Det gäller t.ex. Registret över totalbefolkningen (RTB) och Flergenerationsregistret.

### Kommentarer

Så kallade **avrundningsfel** gör att summeringar och procentberäkningar kan tyckas misstämman något.

Tabellerna 10.1-2, 10.4-5, 10.7-8 avser barn 0-17 år. En av redovisningarna i tabellen gäller antal hemmaboende barn 0-21 år i familjen. Ett hemmaboende syskon 18-21 år räknats alltså som ett av barnen i familjen men ingår inte i tabellen.

## Definition av de begrepp som används i tabellerna

Arbetare och tjänstemän	Grupperna arbetare och tjänstemän är definierade enligt Standard för socioekonomisk indelning (SEI). Grunden för indelningen är uppgift om yrke och sysselsättning. Till gruppen arbetare förs personer med yrken som vanligtvis medför organisation inom LO medan övriga anställda förts till gruppen tjänstemän. När barnen delats in efter om de ingår i arbetar- eller i tjänstemannahushåll har hushåll där den ene föräldern är tjänsteman och den andra är arbetare räknats som tjänstemannahushåll. (Socioekonomisk indelning (SEI). Meddelanden i samordningsfrågor (MIS) 1982:4. SCB).
Boföräldrar	Med boföräldrar menas de föräldrar barnet bor med. Oftast är det barnets biologiska föräldrar eller adoptivföräldrar. De kan också vara andra vuxna, som är i föräldrars ställe.
Familjetyp	Indelningen av familjer med sammanboende föräldrar efter familjetyp görs efter biologiskt släktskap mellan föräldrarna och barnen i familjen. De olika familjetyperna är traditionell kärnfamilj och ombildad familj. Begreppen förklaras längre ner i tabellen.
Kommungrupper	<p>Sveriges Kommuner och Landsting delar in Sveriges 290 kommuner i nio grupper efter strukturella egenskaper som till exempel befolkningsstorlek och näringslivsstruktur. Folkmängdsuppgifterna och befolkningstäthet avser förhållandena den 31 december 1997. Tätortsgrad och pendling avser förhållandena 1995. Näringstruktur avser förhållandena 1996.</p> <p>År 2005 införde Sveriges Kommuner och Landsting en ny kommungruppsindelning. Vi använder dock fortfarande den tidigare för att möjliggöra jämförelser med tidigare rapporter.</p> <p><b>Storstad</b> Kommun med en folkmängd som överstiger 200 000 invånare.</p> <p><b>Förortskommun</b> Mer än 50% av nattbefolkningen pendlar till arbetet i någon annan kommun. Det vanligaste utpendlingsmålet ska vara en storstad.</p> <p><b>Större stad</b> Kommuner med 50 000-200 000 invånare samt med mindre än 40 % av nattbefolkningen sysselsatta inom industrisektorn.</p> <p><b>Medelstor stad</b> Kommun med 20 000-50 000 invånare, med tätortsgrad över 70 % samt med mindre än 40 % av nattbefolkningen sysselsatta inom industrisektorn.</p> <p><b>Glesbygdskommun</b> Kommun med mindre än 5 invånare per kvadratkilometer och mindre än 20 000 invånare.</p> <p><b>Industrikommun</b> Kommun med mer än 40 % av nattbefolkningen sysselsatta inom industrisektorn och som inte är glesbygdskommun.</p> <p><b>Landsbygdskommun</b> Kommun med mer än 6,4 % av nattbefolkningen sysselsatta inom jord- och skogssektorn, en tätortsgrad under 70 % och som inte är glesbygdskommun.</p> <p><b>Övrig större kommun</b> Övriga kommuner med 15 000-50 000 invånare.</p> <p><b>Övrig mindre kommun</b> Övriga kommuner med mindre än 15 000 invånare.</p>

Ombildade familjer	Familjer där ett eller flera hemmaboende barn är biologiskt barn eller adoptivbarn till enbart kvinnan eller enbart mannen, dvs. kvinnan eller mannen har särbarn. I familjen kan även finnas gemensamma barn. Observera att sambofamiljer är inräknade endast om det också finns gemensamma barn. I annat fall räknas familjen som ensamstående familj. En utförlig beskrivning av redovisningen av familjer finns i avsnittet "Redovisning av familjer".
Sambor	I Sverige registreras inte samboende. När vi presenterar statistik över de svenska familjerna som baseras på folkbokföringen ingår därför bara sambor med gemensamma barn. Sambor utan gemensamma barn redovisas som ensamstående. I några tabeller finns ändå sambofamiljer med " <i>Endast mannens barn</i> ", " <i>Endast kvinnans barn</i> " och " <i>Kvinnans barn och mannens barn</i> ". Dessa sambopar har gemensamma barn som inte längre bor med föräldrarna. En utförlig beskrivning av redovisningen av familjer finns i avsnittet "Redovisning av familjer".
Styvförälder	Person som sammanbor med barnet och med barnets biologiska förälder/adoptivförälder.
Traditionella kärnfamiljer	Familjer vars samtliga hemmaboende barn är parets gemensamma biologiska barn eller adoptivbarn.
Utländsk och svensk bakgrund	<p>Indelning av individer efter utländsk och svensk bakgrund bygger på det egna och föräldrarnas födelseland. Till de med utländsk bakgrund räknas personer födda utomlands och de födda i Sverige med två utrikesfödda föräldrar. De födda i Sverige med minst en förälder född i Sverige har svensk bakgrund.</p> <p>Även familjer kan delas in efter utländsk och svensk bakgrund. Då räknas endast de vuxna i familjen. Då en eller båda vuxna har svensk bakgrund har familjen svensk bakgrund och om alla vuxna har utländsk bakgrund har familjen utländsk bakgrund. (Personer med utländsk bakgrund, Riktlinjer för redovisning i statistiken. Meddelanden i samordningsfrågor (MIS) 2002:3. SCB)</p> <p>I våra tabeller är familjer inte indelade efter föräldrarnas bakgrund utan föräldrarnas födelseland. Familjer med utländsk bakgrund blir fler än de där båda föräldrarna är födda utomlands.</p>

## Redovisning av antalet barn

I detta avsnitt jämförs olika urvalsundersökningar med SCB:s befolkningsregister, för en kvalitetskontroll. Jämförelsen gäller uppgifter om antalet barn i olika åldrar. Befolkningsregistret är en mycket tillförlitlig källa när det gäller dessa uppgifter varför avvikelser i undersökningarna från talen i registret kan ses som fel, (över- eller underskattningar). De undersökningar som ingår i jämförelsen är:

- Arbetskraftsundersökningarna (AKU), 2004
- Hushållens ekonomi (HEK), 2004
- Undersökningarna om levnadsförhållanden (ULF), 2004/2005

## Källorna

### RTB, registret över totalbefolkningen

Populationen utgörs av hela den folkbokförda befolkningen i respektive ålder dels som den var noterad 2004-12-31 och 2005-12-31, dels som beräknade medelfolkmängder år 2004 och år 2005. Med ålder avses i samtliga fall åldern 31 december.

### AKU, arbetskraftsundersökningen

Talen har erhållits genom summering av antal barn som bor med mödrar enligt intervju med kvinnor och antal barn som bor med ensamstående män enligt intervju med män. Populationen är hemmaboende barn i genomsnitt under året. Intervjutillfällena är olika för olika intervjupersoner och är fördelade på mätperioder under årets samtliga 12 månader. Med ålder avses här verklig ålder dvs. barnets ålder vid intervju-tillfället.

### HEK, undersökningen om hushållens ekonomi

Hela populationen i undersökningen utgörs av samtliga hemmaboende barn folkbokförda i riket den 31 december. Helårspopulationen utgörs av barn folkbokförda den 31 december som ingår i hushåll där samtliga vuxna var folkbokförda i Sverige både i början och i slutet av året. Helårspopulationen används i avsnittet om familjernas inkomster. Med ålder avses ålder den 31 december. Intervjuer har skett i början av påföljande år.

### ULF, undersökningen om levnadsförhållanden

Populationen är en mittpopulation hemmaboende barn för undersökningsåret. Uppräkningen sker till 1 juli. ULF har intervjutidpunkter spridda över året. Omkring hälften av årets emigrerade/avlidna ingår och likaså omkring hälften av årets immigrerade och hälften av årets födda. Med ålder avses ålder den 31 december. Det innebär att åldersgruppen 0 år endast omfattar omkring hälften av dem som fötts under året. Här redovisas enbart efter ålder vid årets slut. Korrigering har gjorts för dubbelräkning av växelvis boende barn.

### Hur jämförelsen gjorts

AKU och ULF ger för varje år ett medeltal för årets befolkning. Talen från undersökningarna jämförs därför med befolkningsregistrets medelfolkmängder.

När det gäller HEK jämförs både hela populationen och helårspopulationen med befolkningsstatistikens antal barn den 31 december.

**Antal barn i olika åldrar år 2004 och år 2005 enligt olika källor***Number of children by age, in 2004 and 2005 according to different sources*

Ålder	RTB 2004 31 dec.	RTB 2004 medelf.m.	AKU 2004 mittf.m.	HEK 2004 hela pop.	HEK 2004 helårspop.	ULF 2004 /2005	RTB 2005 31 dec.	RTB 2005 medelf.m.
0 år	101 090	100 160	90 600	87 596	85 273	101 000	101 555	101 323
1 år	100 281	98 680	97 000	104 580	101 810	101 000	102 191	101 236
2-3 år	191 168	188 493	205 200	196 301	192 931	194 000	198 769	194 969
4-5 år	184 159	183 343	223 900	181 106	180 335	185 000	187 166	185 663
6 år	92 143	92 459	125 400	93 783	92 223	91 000	91 383	91 763
7-9 år	296 636	306 847	395 500	310 564	308 454	290 000	283 968	290 302
10-12 år	359 969	366 341	390 200	366 614	363 865	350 000	340 978	350 474
13-15 år	380 933	376 053	346 100	378 932	377 659	382 000	384 871	382 902
16-17 år	232 774	227 920	205 500	209 920	209 613	238 000	243 358	238 066
0-17 år	1 939 153	1 940 295	2 079 700	1 929 395	1 912 163	1 936 000	1 934 239	1 936 696

Förkortningar: f.m. = folkmängd, pop. = populationen.

Observera att med ålder avses "ålder vid årets slut" i alla fall utom för AKU där "verklig ålder" avses.

**Olika undersökningars skattningar av antal barn år 2004 och år 2005 som andelar av RTB-befolkningen respektive år***Number of children in 2004 and 2005.**Share of the population according to the population register.*

Ålder	AKU 2004 mittf.m.	HEK 2004 hela pop.	HEK 2004 helårspop.	ULF 2004/2005
0 år	90	87	85	100
1 år	98	106	103	101
2-3 år	109	104	102	101
4-5 år	122	99	98	100
6 år	136	101	100	99
7-9 år	129	101	101	98
10-12 år	107	100	99	97
13-15 år	92	101	100	100
16-17 år	90	92	92	102
0-17 år	107	99	99	100

Förkortningar: f.m. = folkmängd, pop. = populationen.

Observera att med ålder avses "ålder vid årets slut" i alla fall utom för AKU där "verklig ålder" avses.

Andel har beräknats av befolkningsstatistikens medelfolkmängder för respektive år med undantag för HEK där andelar har beräknats av befolkningen vid årets slut.

**Vad jämförelsen visar**

AKU överskattar antalet barn i sina skattningar. Uppgifterna från ULF ligger nära antalen i befolkningsregistret. HEK kommer nära befolkningsregistret i sina

skattningar av antal barn 0-17 år, men överskattar antalen i vissa åldrar och underskattar andra.

## Redovisning av familjer

I detta avsnitt beskrivs möjligheterna att belysa barns familjeförhållanden utifrån SCB:s befolkningsregister och de urvalsundersökningar som används i rapporten.

### Släktskap mellan barn och vuxna

Olika statistikkällor ger mer eller mindre detaljerad information om barnens familjer. Ur registret över totalbefolkningen (RTB) kan man få fram statistik över andelen barn som är folkbokförda hos båda, en eller ingen av sina biologiska/adoptivföräldrar. Sådan information kan vanligtvis inte erhållas från urvalsundersökningar, eftersom man inte frågar om biologiskt släktskap inom familjen. Ett undantag är ULF där man frågar om detta när man har fördjupning inom området sociala relationer och familj. Det skedde senast åren 2000/2001 och återkommer 2008/2009.

### Gifta, sambor och ensamstående

I befolkningsregistret kan man inte få uppgifter om sambor med enbart särkullsbarn. För att få sådana uppgifter måste man tillfråga personerna själva. Detta görs i urvalsundersökningarna.

När det gäller de allra yngsta barnen ger urvalsundersökningarna viktig information då befolkningsregistret kraftigt överskattar andelen barn med ensamstående förälder bland dessa

### SCB:s befolkningsregister

Befolkningsregistret kan inte ge en fullständig bild av hela befolkningens familjetillhörighet men för barnfamiljer kan man komma ganska långt. Registret är baserat på uppgifter från folkbokföringen.

### Bo med de biologiska föräldrarna

På senare år har uppgifter om biologiska föräldrar gjorts tillgängliga för statistikframställning. Det har gjort det

möjligt att för alla barn avgöra om de är folkbokförda på samma fastighet som sina bägge biologiska föräldrar, med enbart mamman, enbart pappan eller inte med någon av dem.

Föräldrar kan naturligtvis vara skrivna på samma fastighet men bo i olika lägenheter inom fastigheten. Detta torde vara så sällan förekommande att det i praktiken inte ställer till några problem vid tolkning av resultaten.

### Ensamstående och sammanboende föräldrar

Att ett barn är folkbokfört tillsammans med endast mamman eller endast pappan betyder emellertid inte nödvändigtvis att barnet bor tillsammans med en ensamstående förälder, utan endast att t.ex. mamman inte lever tillsammans med barnets far. Mamman eller pappan kan vara gift med någon annan än barnets biologiska förälder och då finns det information om detta genom samhörighetsbeteckningen mellan äkta makar. Detta innebär att vi kan få den faktiska familjesituationen för samtliga barn i gifta familjer.

Om mamman eller pappan är sambo med någon annan än barnets biologiska förälder finns information endast i de fall paret har gemensamma barn. Barn i sambofamiljer som har gemensamma barn kan alltså klassificeras rätt.

Barn i övriga sambofamiljer, familjer där alla barn är särkullsbarn, blir felaktigt klassificerade som barn med ensamstående förälder.

En jämförelse av uppgifterna från befolkningsregistret med uppgifter från urvalsundersökningen Hushållens ekonomi (HEK), som beskrivs längre fram, ger en uppfattning om hur stora fel det finns i registrets skattningar av antalet barn i olika typer av familjer.

**Barn 0-17 år efter föräldrarnas sammanboendeform år 2004***Children aged 0-17, by parents' form of cohabitation. 2004*

Sammanboendeform	Enligt befolkningsregistret		Enligt HEK	
	Antal (1000-tal)	Andel (%)	Antal (1000-tal)	Andel (%)
Barn till sammanboende	1516	78	1584	83
därav: gifta	1065	55	1055	55
sambor med gemensamma barn	451	23	475	25
sambor med enbart särkullsbarn	..	..	54	3
Barn till ensamstående män	70	4	69	4
Barn till ensamstående kvinnor	347	18	264	14
Flyttat hemifrån eller ofullständiga uppgifter	6	0	.	.
Samtliga barn	1939	100	1917	100

Barnen till sambor med enbart särkullsbarn, som enligt HEK:s skattning är 54 000, räknas som barn till ensamstående män eller som barn till ensamstående kvinnor i befolkningsregistret. De flesta av dem finns i gruppen barn till ensamstående kvinnor, som ju innehåller 83 000 fler barn i uppgifterna från registret.

En utförlig genomgång av problemen med att redovisa ensamstående och sammanboende utifrån befolkningsregistret finns i artikeln "Ensamstående och sammanboende i folkbokföringen, taxeringen och i verkligheten" av Åke Nilsson, publicerad i "Välfärd och ofärd på 90-talet" rapport 100 i serien Levnadsförhållanden.<sup>2</sup>

**Nollåringar**

Mycket tyder på att andelen 0-åringar som lever med endast mamman överskattas när man använder befolkningsregistren som källa. Skälen är två. Föräldrar som nyligen har flyttat samman kanske inte har hunnit anmäla adressförändring före årsskiftet. En annan förklaring kan vara att man, när statistiken framställs, inte alltid hunnit få information om båda föräldrarnas personnummer. Samboföräldrar ska anmäla faderskap och det kan dröja innan en sådan anmälan görs och blir registrerad. När det inte finns en sådan anmälan registrerad kommer mamman

att betecknas som ensamstående i statistiken. Här har vi sökt undvika fel av detta slag genom att vänta med uppgifter om faderns personnummer till den 31 mars 2005 för de barn som föddes 2004. Vid den tidpunkten har vi uppgifter om fader för de allra flesta barn.

Efter allt att döma får vi dock fortfarande en ganska stor överskattning av andelen barn med ensamstående mamma. Det gäller särskilt förstfödda. Stora urvalsundersökningar som ULF och AKU visar att andelen 0-åringar med ensamstående mamma snarast är 3-6 procent och inte uppemot 10 procent som befolkningsregistret visar.

**Bo där man är folkbokförd**

Vid framställning av familjestatistik utifrån befolkningsregistren har vi utgått från att folkbokföringen speglar det verkliga boendet. Så torde det också vara i de allra flesta fall. Men det kan naturligtvis förekomma fel. Bokföringsförhållandena speglar inte alltid det verkliga boendet.

Ibland framstår det i registret som om även mycket unga barn bor på egen hand. Vi har antagit att det rör sig om bokföringsfel och räknat alla barn under 16 år som hemmaboende. Även barn 16-21 år kan bo hos föräldrarna men framstå som ej hemmaboende. En grupp av sådana barn är vissa ungdomar som invandrat efter att de fyllt 18. De saknar ofta uppgift om föräldrar. Det gör att

<sup>2</sup> Utgiven av SCB 2003

även om de bor med en förälder syns inte detta i registret. Ett större fel är att många ungdomar flyttar hemifrån utan att anmäla detta till folkbokföringen och därför felaktigt framstår som hemmaboende.

En brist i befolkningsregistren är avsaknaden av uppgifter om s.k. växelvis boende för barn med separerade föräldrar. Barnen är skrivna hos endast en av föräldrarna även om de bor lika mycket hos mamma som hos pappa. Åren 2003/2004 (ULF) uppskattas 5 procent av alla barn 0-17 år bo växelvis.

### Urvalsundersökningar

I urvalsundersökningar tar man reda på familjens sammansättning genom frågor direkt till de utvalda personerna. I de flesta undersökningar kan endast vuxna vara urvalspersoner. I Undersökningen av levnadsförhållanden, (ULF), har dock barn från 10 års ålder tagits med som urvalspersoner sedan år 2000.

Då urvalspersonerna svarar själva om familjens sammansättning har urvalsundersökningar inte samma brist som befolkningsregistret vad gäller uppgifter om barn i sambofamiljer. Man har å andra sidan dels slumpfel, beroende på en begränsad urvalsstorlek, dels problem med bortfall. Bortfall kan snedvrída resultaten.

I avsnittet "Utnyttjade urvalsundersökningar" längre fram ges en teknisk beskrivning av undersökningarna.

### Arbetskraftsundersökningen (AKU)

För barnstatistiken utnyttjas urvalet från samtliga tolv månadsundersökningar och skattningarna från undersökningen avser medelvärden över året.

Urvalspersonerna uppger om de är gifta, sambor eller ensamstående samt anger antalet hemmaboende barn, deras födelseår och månad. Därigenom kan man få information om antalet hemmaboende barn i olika åldrar och om andelen som bor med sammanboende föräldrar (gifta eller sambor) respektive med ensamstående mamma eller pappa. AKU har ett individurval. Uppgifter om eventuell make/maka eller sambo samlas inte in. Man kan alltså inte ge uppgifter för båda föräldrarna i familjen. Uppgifterna om antalet barn som bor med sammanboende föräldrar eller med ensamstående mor har tagits fram utifrån intervjuer med kvinnor och uppgifterna om antal barn som bor med ensamstående far utifrån intervjuer med män.

### Hushållens ekonomi (HEK)

Uppgifter om urvalspersonernas familjesituation inhämtas genom en telefonintervju som genomförs i början av året efter inkomståret. Familjesituationen avser det gångna årsskiftet, dvs. slutet av inkomståret. Frågorna i intervjun avser samtliga familjemedlemmar som bor tillsammans. För barnens del erhålls därmed uppgifter om både mammans och pappans förhållanden.

### Undersökningen av levnadsförhållanden (ULF)

Intervjupersonerna besvarar frågor om sammansättningen av det hushåll de tillhör. De besvarar också ett antal frågor om make/makas förhållanden. För barnens del erhålls därmed uppgifter om både mammans och pappans förhållanden.



### Hemmaboende barn och ungdomar efter föräldrarnas sammanboendeform enligt olika källor år 2004. Antal och procent

Children and young persons living at home, by parents' form of cohabitation according to different sources, 2005. Number and percent

Källa	Ålder	Sammanboende			Ensamstående			Samtliga
		Gifta	Sambor	Summa	Far	Mor	Summa	
<b>Antal</b>								
RTB 2004	0 år	45 651	47 059	92 710	350	7 817	8 167	101 090
	1-5 år	247 882	163 374	411 256	6 851	56 739	63 590	475 608
	6-12 år	416 901	159 368	576 269	28 454	142 761	171 215	748 748
	13-17 år	354 591	81 607	436 198	34 133	139 997	174 130	613 707
	0-17 år	1 065 025	451 408	1 516 433	69 788	347 314	417 102	1 939 153
HEK 2004	0 år	-	-	81 615	0	5 981	5 981	87 596
	1-5 år	-	-	435 871	8 821	37 295	46 116	481 987
	6-12 år	-	-	615 018	33 317	122 625	155 942	770 961
	13-17 år	-	-	437 302	30 057	121 493	151 550	588 852
	0-17 år	-	-	1 569 806	72 195	287 394	359 589	1 929 395
AKU 2004	0 år	-	-	86 000	400	4 100	4 500	90 500
	1-5 år	-	-	459 900	17 100	49 300	66 400	526 300
	6-12 år	-	-	731 600	47 800	131 600	179 400	911 000
	13-17 år	-	-	427 100	28 700	95 500	124 200	551 300
	0-17 år	-	-	1 704 600	94 000	280 500	374 500	2 079 100
ULF 2004	0 år	52 100	42 600	94 700	0	6 400	6 400	101 100
	1-5 år	224 400	196 500	421 000	5 300	49 300	54 600	475 600
	6-12 år	416 100	197 400	613 500	21 000	114 200	135 200	748 700
	13-17 år	364 700	108 400	473 100	28 700	111 800	140 500	613 700
	0-17 år	1 057 400	544 900	1 602 300	55 000	281 700	336 700	1 939 000
<b>Procent</b>								
RTB 2004	0 år	45	47	92	0	8	8	100
	1-5 år	52	34	86	1	12	13	100
	6-12 år	56	21	77	4	19	23	100
	13-17 år	58	13	71	6	23	28	100
	0-17 år	55	23	78	4	18	22	100
HEK 2004	0 år	-	-	93	0	7	7	100
	1-5 år	-	-	90	2	8	10	100
	6-12 år	-	-	80	4	16	20	100
	13-17 år	-	-	74	5	21	26	100
	0-17 år	-	-	81	4	15	19	100
AKU 2004	0 år	-	-	95	0	5	5	100
	1-5 år	-	-	87	3	9	13	100
	6-12 år	-	-	80	5	14	20	100
	13-17 år	-	-	77	5	17	23	100
	0-17 år	-	-	82	5	13	18	100
ULF 2004	0 år	52	42	94	0	6	6	100
	1-5 år	47	41	89	1	10	11	100
	6-12 år	56	26	82	3	15	18	100
	13-17 år	59	18	77	5	18	23	100
	0-17 år	55	28	83	3	15	17	100

I RTB och HEK redovisas familjesituationen vid årets slut.

I AKU och ULF redovisas familjesituationen vid intervju tillfället dvs i praktiken ett slags medelvärde över året.

Information om hur antalet barn i olika åldrar räknas fram i undersökningarna AKU, ULF och HEK finns i avsnittet "Redovisning av antalet barn".

I siffrorna från RTB, kolumnen "Samtliga", ingår förutom barnen i kategorierna bildade efter föräldrarnas sammanboendeform även grupperna ej hemmaboende barn och barn med ofullständiga uppgifter i folkbokföringen, i vilka ingår omkring 6 000 barn 0-17 år.

## Olika inkomstbegrepp

De inkomstbegrepp vi använder hänför sig till familjen. Man talar om familjens disponibla inkomst, inkomststandard eller inkomst per konsumtionsenhet. När barnens inkomststandard etc. redovisas så är det fråga om inkomststandard etc. i den familj barnen tillhör. Barnen tillhör en välbärgad familj, en familj som har svårt att få pengarna att räcka osv. Barnens egna arbetsinkomster ingår i familjeinkomsten men redovisas också separat.

Uppgifter om inkomster avser årlig inkomst. Därför har endast den del av befolkningen som varit folkbokförd i Sverige under hela inkomståret tagits med i beräkningarna.

## Disponibel inkomst

De samlade inkomsterna i en familj inklusive bidrag och med skatter och andra negativa transfereringar från dragna kallas disponibel inkomst. Värdet av egenproduktion i hemmet liksom nyttan av offentlig konsumtion ingår inte i den disponibla inkomsten. Den disponibla inkomst som tidigare har använts i denna publikation avviker något från den som redovisats i den officiella statistiken.

År 2004 justerades begreppet disponibel inkomst i den officiella statistiken. Det nya begreppet har använts även i denna publikation för år 2004. Den största skillnaden mot den äldre definitionen är att kapitalförlusterna nu påverkar inkomsten och att avdrag för pensionsförsäkring betraktas som en negativ transferering. Ändringarna har endast marginell betydelse.

I denna rapport har för åren fram till och med år 2003 använts ett begrepp där den officiella disponibla inkomsten justerades för bostadsutgifter. Numera återfinns bostadsutgiften i den nya ekvivalensskalan, och det behövs således ingen extra justering för denna.

## Disponibel inkomst per konsumtionsenhet

För att kunna jämföra olika familjers eller hushålls ekonomiska standard behöver man relatera inkomsten till försörjningsbördan. Ett enkelt sätt vore att ställa inkomsterna i relation till antalet personer i familjen. Olika personer konsumerar dock olika mycket. Måttet förfinas genom att varje person ges en vikt anpassad till ålder och till eventuella stordriftsfördelar i en större familj. För det ändamålet har vikter konstruerats, presenterade i en s.k. ekvivalensskala, som börjar med 1,0 för första vuxna person i hushållet. Vikten kan sägas utgöra det antal konsumtionsenheter som en person representerar. De olika familjemedlemmarnas vikter, antal konsumtionsenheter, summeras och den disponibla inkomsten divideras med denna summa. På så sätt erhålles måttet **disponibel inkomst per konsumtionsenhet**.

I den officiella statistiken används från och med redovisningen av 2004 års statistik en ny konsumtionsenhetsskala, vilket innebär att vikterna för olika personer har ändrats.

I denna publikation har man för åren fram till och med 2003 använt en justerad variant av den konsumtionsenhetsskala som var officiell före år 2000. Från och med redovisningen för år 2004 överensstämmer definitionen i denna rapport med den skala som används i den officiella statistiken.

Denna ändring innebär en tydlig nivåhöjning av disponibel inkomst per konsumtionsenhet i denna rapport.

**Ekvivalensskalan i denna rapport**

	Tidigare använd skala	Ny skala från och med år 2004
Vuxen person 1	1.00	1.00
Vuxen person 2	0.66	0.51
Barn 0-3 år	0.48	
Barn 4-10 år	0.57	
Barn 11-17 år	0.66	
Första barnet 0-19 år		0.52
Andra och påföljande barn 0-19 år		0.42
Övriga 18 år -	0.83	0.60

**Inkomststandard**

Måttet inkomststandard kombinerar inkomsterna och det antal personer som skall leva på dessa. Inkomststandarderna för en familj utgörs av den disponibla inkomsten dividerad med en norm för levnadsomkostnader. Normen bygger på tidigare rekommenderade utgiftsnivåer vid socialbidragsprövning. Storleken på de beräknade levnadsomkostnaderna beror av familjens storlek och sammansättning.

Normen består av tre delar. Den första delen utgörs av ett normerat värde som är basbeloppet multiplicerat med värdet enligt den officiella statistikens ekvivalensskala. Man erhåller ett belopp som är olika för ensamstående och sammanboende och för hushåll med barn i olika åldrar. De sålunda erhållna beloppen för familjemedlemmarna summeras. Summan skall motsvara en rimlig men inte särskilt hög baskonsumtion exklusive boendeutgifter. År 2004 var basbeloppet 39 300 kr.

Den andra delen av normen för levnadsomkostnader utgörs av antingen den faktiska boendeutgiften (används då beräkningar bygger på uppgifter från HEK, Hushållens ekonomi) eller av en norm för boendeutgiften (används då beräkningar bygger på uppgifter från IoT, den totalräknade inkomststatistiken).

Den tredje delen av normen utgörs av fackföreningsavgifter och av faktiska barnomsorgsutgifter. Särskilt barnomsorgsutgifterna är av stor betydelse för många barnfamiljer. Då inkomststandard beräknas för uppgifter från IoT ingår inte denna del av normen utan enbart de två första, baskonsumtionen samt boendekostnaden enligt trångboddhetsnormen.

**Hushållens ekonomi, HEK**, är en årlig urvalsundersökning med syfte att belysa befolkningens inkomster och utgifter.

Inkomstuppgifterna i HEK avser hela året och erhålles från register av olika slag. Uppgifter om bland annat urvalspersonernas familjesituation inhämtas genom en enkät som genomförs i början av året efter inkomståret. Familjesituationen avser det gångna årsskiftet, dvs. slutet av inkomståret. Inkomsterna redovisas för en s.k. helårspopulation dvs. för hushåll där alla vuxna fanns folkbokförda i landet både i början och slutet av inkomståret. Frågor och registeruppgifter avser samtliga familjemedlemmar som bor tillsammans. För barnens del erhålls därmed uppgifter om både mammans och pappans förhållanden. Enkätbortfallet i HEK 2004 var 29 procent.

Förutom HEK framställer SCB också den totalräknade inkomststatistiken, **IoT** (Inkomst- och Taxeringsregistret). Inkomstuppgifterna i IoT avser hela året och omfattar hela Sveriges befolkning. Familjesammansättningen överensstämmer med den i SCB:s befolkningsregister och avser slutet av inkomståret. Inkomsterna redovisas för familjer där samtliga personer fanns folkbokförda i landet både i början och i slutet av året. Uppgifter om inkomster, skatter och transfereringar samlas in för samtliga familjemedlemmar. Eftersom IoT är en totalundersökning är det möjligt, till skillnad från i HEK, att bryta ned materialet på mindre regional nivå, exempelvis kommunnivå.

**Beräkningsexempel:**

Inkomststandard HEK =

$$\frac{\text{Hushållens disponibla inkomst}}{\text{Basbeloppet} \times \text{antalet konsumtionsenheter} + \text{Faktisk uppmätt boendeutgift} + \text{Fackföreningsavgift} + \text{Barnomsorgsutgift}}$$

*Inkomststandard = 1,0* innebär att familjen ligger precis på en lägsta rimlig standard, ungefär den man tänkte sig vid konstruktion av 1986 års socialbidragsnorm.

*Inkomststandard under 1,0* innebär att familjen har det sämre ställt än vad våra normer skulle tillåta. Familjen faller under strecket för "lägsta rimliga standard".

*Inkomststandard över 1,0* innebär att familjen har mer än "lägsta rimliga standard".

*Inkomststandard = 2,0* innebär att familjen skulle kunna försörja ytterligare en familj av samma storlek och sammansättning utan att någon skulle falla under strecket för "lägsta rimliga standard".

**Median, P10 och P90**

Ett antal olika statistiska mått har använts i kapitlet om familjeekonomi. Medianen, P10 och P90 betecknar gränsvärden mellan olika delar av befolkningen när den ordnats efter den sökta inkomsten eller inkomststandard.

Medianen är värdet i mitten, dvs. den ena hälften av befolkningen har ett värde som är mindre än medianen och den andra hälften har ett värde som är högre än medianen. Till skillnad från medelvärdet är medianen inte alls känslig för extremvärden, och lämpar sig därför bättre när befolkningens inkomster ska beskrivas. P10 är värdet som avgränsar de 10 procent som har de lägsta inkomsterna och P90 avgränsar de 10 procent som har de högsta inkomsterna.

Ett sätt att mäta spridningen eller fördelningen av inkomsterna i befolkningen är att beräkna kvoterna P10/medianen och P90/medianen. Dessa spridningsmått ger en uppfattning om avståndet mellan de sämst/bäst ställda och de med medianinkomster.

**Barns arbetsinkomster**

De arbetsinkomster som kan redovisas är de för vilka arbetsgivaren lämnat kontrolluppgift. Många barn har små inkomster och arbetsgivaren kanske inte alltid har lämnat kontrolluppgift. Barns alla inkomster redovisas därför inte.

Många av de tonåringar som har egna arbetsinkomster betalar ingen skatt på sina inkomster, vilket beror på att de kommer under gränsen för skattefrihet. År 2004 låg gränsen vid 16 700 kr om året.

## Utnyttjade urvalsundersökningar

För *Barn och deras familjer 2005* används tre av SCB:s urvalsundersökningar: Undersökningen av levnadsförhållanden (ULF) 2004 och 2005; Arbetskraftsundersökningen (AKU) 2005 samt Hushållens ekonomi (HEK) 2004.

I dessa surveyer är urvalsperson och vår undersökningssperson, barn, inte densamma. Man gör ett urval av vuxna som ger uppgifter om de barn som finns i hushållet. Detta påverkar olika sannolikhetsfördelningar i främst två avseenden:

Det ena är att barnet får en förhöjd sannolikhet att komma med i urvalet. I ULF kan barnet komma med antingen genom att mamman ingår i urvalet eller att pappan gör det. Därmed dubblas sannolikheten för att komma med i studien för barn som bor med bägge föräldrarna. Olika estimatorer måste korrigeras för detta.

I AKU däremot väljer man att redovisa antingen "alla mammors barn" plus barn till ensamstående pappor eller vice versa. I vardera fallet har varje barn samma urvalssannolikhet som mamma alternativt pappa. Det blir inte fråga om dubbla urvalssannolikheter.

Det andra är att skattningarna av proportioner av någon egenskap hos barn genomgående är kvotskattningar. Basen, totala antalet barn i urvalet, är nämligen slumpmässigt på grund av varierande barnantal i familjerna. Totala antalet barn i urvalet kan sägas vara summan av olikstora "kluster". Vid skattning av varianser för populations-totaler påverkas emellertid inte beräkningarna av denna anledning. Uppräkningstal inom ULF kan direkt användas bara med den korrigeringen att de divideras med två när barnen har sammanboende föräldrar. Uppräkningstalen i HEK är redan anpassade till redovisning av hushåll och samma uppräkningsstal kan användas för barnstatistik. I AKU används samma uppräkningsstal som för mamman respektive pappan.

Nedan ges korta beskrivningar av de tre urvalsundersökningarna. För närmare information om undersökningarna, se SCB:s webbplats: [www.scb.se](http://www.scb.se)

### Arbetskraftsundersökningen (AKU)

Arbetskraftsundersökningar utförs varje månad. Från undersökningen beräknas månads-, kvartals- och årsgenomsnitt. Syftet med undersökningarna är att beskriva de aktuella sysselsättningsförhållandena och utvecklingen på arbetsmarknaden.

I april år 2005 genomfördes en EU-anpassning av AKU vilket gör att resultaten för år 2005 inte är helt jämförbara med tidigare års undersökningar.

### Undersökningspopulation

Undersökningspopulationen är alla i Sverige folkbokförda personer som fyllt 16 men inte 65 år.

### Urvalsram

SCB:s register över totalbefolkningen (RTB).

### Urval

Urvalet består av tre separata urval, ett för varje månad i kvartalet. Vart och ett av urvalen, som för varje månad består av ca 19 500 personer, roteras på så sätt att en åttondel byts ut mellan två på varandra följande undersökningstillfällen. För varje urval inträffar detta alltså med tre månaders mellanrum. Personer i urvalet intervjuas med andra ord en gång per kvartal och sammanlagt åtta gånger under en tvåårsperiod, varefter de byts ut mot nya.

Urval dras i slutet av första kvartalet varje år för att täcka det kommande årets behov av urvalspersoner. Vid urvalsdragningen sker en indelning i strata efter län, kön, medborgarskap (svenskt, utländskt) och sysselsättningen (sysselsatt, ej sysselsatt) enligt sysselsättningsregistret (SCB). Härigenom erhålls 192 strata. Inom varje stratum

dras ett systematiskt sannolikhetsurval. Inom strata är därvid registret sorterat med avseende på ålder. För barnstatistiken används ett helt års urval.

### **Insamlingsmetod**

Telefonintervju används. I vissa fall, t.ex. för urvalspersoner som saknar telefon, görs besöksintervju.

### **Bortfall**

Bortfallet var 18,4 procent år 2005. Hjälpinformation från SCB:s sysselsättningsregister, SCB:s register över totalbefolkningen (RTB) och AMS arbetssökanderegister används för att minska bortfallsfelet.

### **Barnstatistik**

Vid framställningen av statistik om barn låter man urvalspersonernas barn utgöra studieobjekt. Urvalspersonen kan antingen vara mamman eller pappan. Intervjupersonen uppger hur många barn som finns i familjen samt när barnen är födda (år, mån). Statistiken baseras på uppgifter från mamman eller pappan.

### **Hushållens ekonomi (HEK)**

Undersökningen om Hushållens Ekonomi har som syfte att belysa inkomstförhållanden för hela Sveriges befolkning. Redovisning sker med avseende på såväl hushåll som individer. Med hushåll menas kosthushåll. Ett kosthushåll består av personer som bor i samma bostad och har gemensam ekonomi och kosthushållning. I redovisningen från undersökningen används begreppet helårshushåll som är de hushåll där alla vuxna individer (18 år eller äldre) varit registrerade i folkbokföringen både 1 januari och 31 december samma år.

### **Undersökningssamlingen**

Alla hushåll med personer 18 år eller äldre.

### **Urvalsram**

SCB:s register över totalbefolkningen (RTB).

### **Urval**

Urvalet drogs som ett stratifierat urval med OSU (obundet slumpmässigt urval). Det totala urvalet år 2004 var ca 17 600. Urvalsstorleken har under åren varierat mellan 10 000 och 19 000 personer. Urvalet samordnas med SCB:s Longitudinella Individdatabas (LINDA).

### **Insamlingsmetod**

Uppgiftsinsamlingen sker dels direkt genom telefonintervju, dels genom användande av olika myndigheters register.

### **Bortfall**

Bortfallet var cirka 29 procent år 2004. För personer som ingår i bortfallet finns dock samtliga registeruppgifter. Saknade uppgifter om familjesammansättning ersätts med uppgifter från befolkningsregister.

### **Barnstatistik**

Det ursprungliga urvalet omdefinieras till att gälla en barnpopulation. De barn som ingår i urvalet för barnstatistiken är de som ingår i de utvalda familjenheterna enligt vad urvalspersonen själv rapporterar. I 2004 års HEK finns cirka 6 400 barn i åldrarna 0–17 år bland svarande helårshushåll.

### **Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF)**

SCB genomför löpande årliga undersökningar om levnadsförhållanden. Undersökningarna är avsedda att belysa välfärden i nuläge och över tid, samband mellan problem på olika områden samt skillnader mellan olika befolkningsgrupper. Undersökningen innehåller en basuppsättning frågor som återkommer varje år. Därutöver finns ett antal fördjupningsområden som inkluderas enligt ett rullande schema och där varje område återkommer vart åttonde år och då för en tvåårsperiod.

### Undersökningspopulation

Urvalet görs huvudsakligen bland personer i åldrarna 16–84 år. Barn 10–18 år i urvalspersonernas hushåll medtas i undersökningen men till dem ställs andra frågor än dem urvalspersonerna får.

### Urvalsram

SCB:s register över totalbefolkningen (RTB).

### Urval

Varje år dras ett systematiskt urval efter ålder, 7 000 – 8 000 personer. Från urvalet avlägsnas personer som varit med i ULF under de senaste sju åren. En del av urvalet utgörs av en panel, som ingått i ULF vid föregående fördjupningsomgång. Panelen kompletteras med immigranter och personer som "vuxit in" i populationen (16–23 år).

Vanligtvis redovisas resultaten för dubbelårgångar, vilka har ett urval på omkring 15 000 personer. Till en dubbelårgångs urvalspersoner hör omkring 6 500 barn i åldrarna 0–17 år.

Åren 2004 och 2005 ingick 1 237 flickor och 1 313 pojkar i urvalet bland barn 10–18 år.

### Insamlingsmetod

Huvudsakligen besöksintervjuer men i viss utsträckning telefonintervjuer. Därtill kommer en omfattande registerinsamling.

### Bortfall

Bortfallet var 25 procent år 2005. När skattningar tas fram används post-stratifiering i syfte att minska bortfallsfelet. Strata bildas efter kombinationer av kön, ålder, H-region och civilstånd.

### Barnstatistik

Det ursprungliga urvalet omdefinieras till att gälla en barnpopulation. De barn som ingår i urvalet för barnstatistiken är de som ingår i urvalspersonernas familjer enligt vad urvalspersonen själv rapporterar. Observationerna kan

sålunda komma från intervjuer antingen med pappan eller med mamman.

### Urvals- och bortfallsfel

Samtliga urvalsundersökningar är behäftade med slumpfel som beror på stickprovsdragningen. Felens storlek är beroende på vilken urvalsdesign och urvalsstorlek som har använts.

Alla utvalda personer i ett stickprov vill eller kan inte delta i undersökningen. Bortfallet minskar stickprovets storlek och därmed blir slumpfelet större än vad det annars skulle bli. Om bortfallet är slumpmässigt behöver det i övrigt inte påverka resultatet. Men bortfallet är ofta mer eller mindre selektivt. Låg svarsfrekvens inom vissa vitala grupper kan snedvrída undersökningens resultat.

Bortfallet är vanligtvis lägre bland personer som har barn än bland personer som inte har barn. När man räknar upp urvalet till totalnivå erhålls därför systematiskt en överskattning av antalet barn. Samtidigt ger den högre svarsfrekvensen i barnfamiljer jämförelsevis god säkerhet vad gäller olika fördelningar inom populationen barn och barnfamiljer.

### Skattningar

De tre undersökningarna AKU, ULF och HEK har alla en mer eller mindre komplicerad design. **AKU** har stratifierat urval (OSU i strata) med efterstratifiering (samt paneler). **ULF** har systematiskt urval (approximativt OSU) med efterstratifiering. **HEK** har stratifierat urval av typen nätverksurval.

### Skattning av proportioner

Följande estimator för en proportion är applicerbar vid ett enkelt OSU av vuxna urvalspersoner och där man utnyttjar detta urval för estimering av proportionen barn. Förutsättningen för en sådan skattning är att man inhämtat upplysning om urvalspersonernas antal barn.

$$p = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{1}{\pi_i} a_i}{\sum_{i=1}^n \frac{1}{\pi_i} m_i} \quad (1)$$

$a_i$  = antalet barn med viss egenskap i familj  $i$

$m_i$  = antalet barn i familj  $i$

$n$  = stickprovsstorlek (antal familjer med barn)

$\pi_i$  = inklusionssannolikhet för familj  $i$

$N$  = antal familjer med barn i rampopulationen

”Familj  $i$ ” väljs genom ”urvalsperson  $i$ ”. I ULF och HEK är inklusionssannolikheterna reducerade eftersom en familj kan väljas på flera sätt (t.ex. genom båda sammanboende föräldrarna). Att en familj  $i$  i realiteten skulle väljas ut två gånger är osannolikt och bortses från.

Estimatoren för totala antalet barn med en viss egenskap utgörs endast av täljaren i (1). Eftersom den stokastiska nämnaren ej ingår förenklas variansberäkningen.

Vidare kan sägas att inversen av inklusionssannolikheterna, de s.k. ”uppräkningsstalen” (bortsett från reduktionen enligt ovan), är generella för alla i undersökningen dvs. även barnlösa.

### Skattning av varianser för proportioner och totaler

Vid en skattning av variansen för en proportion måste hänsyn tas till det varierande barnantalet per familj. Variansen kan uttryckas för ett enkelt OSU,

$$v(p) = \frac{1-f}{n} \frac{\sum_{i=1}^n \left(\frac{m_i}{\pi_i}\right)^2 \left(\frac{a_i}{m_i} - p\right)^2}{\left(\frac{\overline{m_i}}{\pi_i}\right)^2 (n-1)} \quad (2)$$

där  $f = \frac{n}{N}$

Observera att medelvärdet i nämnaren gäller kvoten inom parentesen.

Variansen i formel (2) kan alltså användas vid ett enkelt OSU. Men de olika undersökningarna har en mer komplicerad design och skattningen av varianser blir generellt mycket mer komplicerad (åtminstone för AKU och HEK). Varianser användes för beräkning av konfidensintervall.

Konfidensintervall (95 -procentigt):

$$p \pm 1,96 \sqrt{v(p)}$$

### AKU

För AKU har standardavvikelse inte beräknats. Man kan räkna med att konfidensintervallen är ungefär hälften av dem som gäller för liknande skattningar från ULF.

### HEK

HEK har ett nätverksurval där skattningar av varianser för proportioner kan göras för alla personer i hushållet och därmed även för barn. Här har det ordinarie HEK-systemet för variansskattningar utnyttjats<sup>3</sup>. Det ger en lösning på kvotskattningsproblemen och ger också en väldefinierad estimator som tar hänsyn till övriga ”design”-egenskaper. 95-procentiga konfidensintervall ges för ett antal centrala skattningar. Konfidensintervallen ges i direkt anslutning till tabellerna i kapitlet om familjernas ekonomi.

### ULF

Inom ULF-systemet har man också infört en möjlighet till korrigerings för ”nätverkseffekten” och varianserna beräknas med hjälp av en kvotskattning<sup>4</sup>. 95-procentiga konfidensintervall ges för ett antal centrala skattningar i anslutning till tabeller i olika kapitel.

<sup>3</sup> SCB, Extraktsystemet

<sup>4</sup> SCB, Tanjasystemet